

**การพัฒนาทักษะการเรียนรู้การสอนในระบบออนไลน์ของนักศึกษา
สาขาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา***
**The Development of Learning and Teaching Skills on Online
Platform of Students, Department of English in Faculty of
Humanities, Mahamakut Buddhist University, Lanna Campus**

พระมหาวรสาละ วรสายานนฺท, อุเทน ลาพิงค์, ประดิษฐ์ คำมุงคุน,
พระมหาสหัชชัยญ์ รัตนสันติ และพระพิทักษ์ แผลงโกฏ
Phramaha Varasaya Varasayananda, Unten Laping, Pradit Kammungkun,
Phramaha Sahassachan Rattanasanti and Phra Pitak Phengkot
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา
Mahamakut Buddhist University, Lanna Campus, Thailand
Corresponding Author, E-mail: varasaya.var@mbu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษารูปแบบการเรียนรู้การสอนผ่านระบบออนไลน์ ที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล สามารถนำมาปรับให้เหมาะสมกับนักศึกษาสาขาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา 2) เสนอแนะการพัฒนาทักษะ การเรียนรู้การสอนผ่านระบบออนไลน์ของนักศึกษา และ 3) ศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อการเรียนรู้ การสอนผ่านระบบออนไลน์ของนักศึกษา เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี ทั้งวิจัยเชิงปริมาณและวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างการวิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง โดยการเลือกศึกษาเฉพาะนักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์ ชั้นปีที่ 2, 3 และ 4 ใช้แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ประกอบการ สอนหน้ากลุ่มเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้สถิติพรรณนาและสถิติอนุมานในการ วิเคราะห์ข้อมูล

*ได้รับบทความ: 6 กรกฎาคม 2564; แก้ไขบทความ: 8 มีนาคม 2565; ตอรับตีพิมพ์: 21 มีนาคม 2565
Received: July 6, 2021; Revised: March 8, 2022; Accepted: March 21, 2022

ผลการวิจัยพบว่า

1. รูปแบบการเรียนการสอนผ่านระบบออนไลน์ที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล สามารถนำมาปรับให้เหมาะสมกับนักศึกษา มี 3 รูปแบบ คือ 1) รูปแบบการเรียนการสอนผ่านระบบออนไลน์ โดยการพัฒนาสื่อการเรียนการสอนให้เหมาะสม 2) รูปแบบการเรียนการสอนผ่านระบบออนไลน์ โดยพัฒนากลุ่มผู้เรียนและสมาชิก และ 3) รูปแบบการเรียนการสอนผ่านระบบออนไลน์ โดยพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของคณาจารย์
2. ข้อเสนอแนะการพัฒนาทักษะการเรียนการสอนผ่านระบบออนไลน์ของนักศึกษา พบว่าควรเพิ่มเนื้อหาการเรียนการสอนในรูปแบบของคลิปวิดีโอหรือในรูปแบบของพอร์ตแคชหลายช่องทาง เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนการสอน
3. ความพึงพอใจที่มีต่อการเรียนการสอนผ่านระบบออนไลน์ของนักศึกษาพบว่าความพึงพอใจด้านบทเรียน อยู่ในระดับปานกลาง ด้านการออกแบบบทเรียน อยู่ในระดับปานกลาง และด้านการใช้งาน อยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: การพัฒนาทักษะ; การเรียนการสอนระบบออนไลน์; นักศึกษาสาขาภาษาอังกฤษ

Abstract

The objectives of this research were to: 1) study the effective and effective online teaching and learning model can be adapted to suit students in the English language Faculty of Humanities Mahamakut Buddhist University, Lanna campus, 2) suggest the development of students' online teaching skills and 3) study the students' satisfaction with online teaching and learning. It was a mixed-use research, both quantitative and qualitative research. The research sample selected a specific sample group. By choosing to study only for bachelor's degree students English branch the Faculty of Humanities Year 2, 3 and 4 used questionnaires and interview forms together with group discussions as tools. To collect information using descriptive statistics and inferential statistics in data analysis.

The results of the research were as follows:

1. An efficient and effective online teaching-learning model. Which can be adapted to suit students. There are 3 formats: 1) online teaching and learning format by developing appropriate teaching media, 2) an online teaching-learning format by developing a group of learners and members; and 3) an online teaching and learning model.

2. Improving the teaching and learning management of the faculty found that teaching content should be added in the form of video clips or in the form of cache ports. Many channels to increase teaching efficiency.

3. Satisfaction with online teaching and learning of students. It was found that the satisfaction of the lessons moderate lesson design moderate and in terms of use is at a high level.

Keywords: Developing skill; Online learning and teaching system; students of English Department

1. บทนำ

ในศตวรรษที่ 21 สถานการณ์โลกมีความแตกต่างจากศตวรรษที่ 20 และ 19 ระบบการศึกษาต้องมีการพัฒนาเพื่อให้สอดคล้องกับภาวะความเป็นจริง ความท้าทายด้านการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ในการเตรียมนักเรียนนักศึกษาให้พร้อมทั้งชีวิตในศตวรรษที่ 21 เป็นเรื่องสำคัญของกระแสการปรับเปลี่ยนทางสังคมที่เกิดขึ้นในศตวรรษที่ 21 ส่งผลต่อวิถีการดำรงชีพของสังคมอย่างทั่วถึง ครู อาจารย์ จึงต้องมีความตื่นตัวและเตรียมพร้อมในการจัดการเรียนรู้เพื่อเตรียมความพร้อมให้นักเรียนมีทักษะสำหรับการออกไปดำรงชีวิตในโลกศตวรรษที่ 21 (วิจารณ์ พานิช, 2555) เช่นเดียวกับการจัดการเรียนการศึกษาในระดับอุดมศึกษา สาขาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา นับเป็นสาขาที่มุ่งผลิตบัณฑิตให้มีความรู้ ความสามารถในด้านภาษาอังกฤษ เป็นบัณฑิตที่มีความรอบรู้ มีทักษะและประสบการณ์การ ฝึกเรียนรู้ในสาขาวิชาภาษาอังกฤษ สามารถปฏิบัติงาน ในสาขาอาชีพทางด้านภาษาอังกฤษในสถานการณ์ต่างๆ ได้

จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรค COVID -19 ในทั่วโลกส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของผู้คนจำนวนมาก รวมทั้งประเทศไทย ซึ่งได้รับผลกระทบโดยตรงเป็นอย่างมากต่อการจัดการเรียนการศึกษาทุกระดับชั้น โดยทุกสถาบันการศึกษาต้องให้ความตระหนักถึงการป้องกันและยับยั้งการแพร่ระบาดของโรค COVID -19 จึงมีมาตรการทางสังคม เว้นระยะห่างทางสังคม (Social Distancing) และการปฏิบัติตนเองให้มีความปลอดภัยมากขึ้น ส่งผลให้การจัดการเรียนการสอนในมหาวิทยาลัยต้องมีการปรับตัวเข้าสู่การเรียนในรูปแบบการเรียนออนไลน์ (วิทยากร เชียงกุล, 2542) เพื่อให้ทันกับระบบการจัดการศึกษาภาคปกติของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา จึงมีแนวทางให้จัดการเรียนการสอนในระบบออนไลน์ (ถนอมพร เลาหจรัสแสง, 2545) ขึ้นเพื่อสอดคล้องกับแนวทางปฏิบัติด้านความปลอดภัยของประเทศ เพื่อความสะดวก ปลอดภัยของผู้เรียนและผู้ดำเนินการสอน

ดังนั้น จากข้อมูลการพัฒนาการศึกษาในศตวรรษที่ 21 (ปัญญา เปรมปรีดิ์, 2544, หน้า

45-53) และสถานการณ์ในปัจจุบัน ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการพัฒนาทักษะการเรียนรู้การสอนในระบบออนไลน์ของนักศึกษา สาขาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา เพื่อศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อการพัฒนาทักษะการเรียนรู้การสอนในระบบออนไลน์ของนักศึกษา และนำไปพัฒนาปรับปรุงระบบการเรียนรู้การสอนให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น ซึ่งผู้วิจัยคาดหวังว่าการศึกษานี้จะเป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้การสอน สาขาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์ สำหรับนักศึกษาโดยภาพรวม และการพัฒนาทักษะการเรียนรู้การสอนในระบบออนไลน์สืบต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบการเรียนรู้การสอนผ่านระบบออนไลน์ที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสามารถนำมาปรับให้เหมาะสมกับนักศึกษา สาขาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

2. เพื่อเสนอแนะการพัฒนาทักษะการเรียนรู้การสอนผ่านระบบออนไลน์ของนักศึกษา สาขาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อการเรียนรู้การสอนผ่านระบบออนไลน์ของนักศึกษา สาขาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพใช้แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ประกอบกับการสนทนากลุ่มเป็นเครื่องมือ ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง การวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ นักศึกษา ระดับปริญญาตรี สาขาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา ชั้นปีที่ 2, 3 และ 4 ภาคการศึกษาที่ 1 ปีการศึกษา 2563 เพื่อตอบแบบสอบถามจำนวน 100 รูป/คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงและการวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ นักศึกษา ระดับปริญญาตรีฯ ชั้นปีที่ 2, 3 และ 4 เพื่อสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 5 รูป/คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง โดยการเลือกศึกษาเฉพาะนักศึกษาระดับปริญญาตรีฯ ชั้นปีที่ 2, 3 และ 4 ภาคการศึกษาที่ 1 ปีการศึกษา 2563 ระดับตำแหน่งหัวหน้าห้อง/รองหัวหน้าห้องและผู้ที่มีผลการเรียนคะแนนระดับดีมาก จำนวน 5 รูป /คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสัมภาษณ์ปลายเปิด และแบบสอบถาม โดยมีคำถามแบบปลายปิด ที่กำหนดคำตอบไว้ให้ผู้ตอบเลือกตอบคำถามโดยมีขั้นตอนในการสร้างแบบสอบถาม คือ

1. แบบสัมภาษณ์ปลายเปิด คณะวิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสาร ข้อความทาง

วิชาการ ตำราวิชาการ วารสาร สื่อสิ่งพิมพ์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดขอบเขตและแนวทางในการจัดทำแบบสัมภาษณ์ให้สอดคล้องกับประเด็นปัญหาและวัตถุประสงค์ โดยแบบสอบถามแบ่งเป็น 2 ตอน ได้แก่ 1) ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับนักศึกษาสาขาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา และ 2) ข้อคำถามรูปแบบการเรียนการสอนผ่านระบบออนไลน์ที่มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล สามารถนำมาปรับให้เหมาะสมกับนักศึกษา สาขาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา คือ (1) การเรียนการสอนผ่านระบบออนไลน์ของนักศึกษา สาขาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา ที่ผ่านมาเป็นอย่างไร (2) ท่านมีแนวทางและรูปแบบการเรียนการสอนผ่านระบบออนไลน์ที่มีประสิทธิภาพและ ประสิทธิผลสามารถนำมาปรับให้เหมาะสมกับนักศึกษา สาขาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา ได้อย่างไร (3) ท่านมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเพื่อการพัฒนาทักษะการเรียนการสอนในระบบออนไลน์ของนักศึกษา สาขาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนาอย่างไร

2. แบบสอบถาม คณะวิจัยทำการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสาร ข้อความทางวิชาการ ตำราวิชาการ วารสาร สื่อสิ่งพิมพ์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดขอบเขตและแนวทางในการจัดทำแบบสอบถามให้สอดคล้องกับประเด็นปัญหาและวัตถุประสงค์ โดยแบบสอบถามดังกล่าว

แบ่งเป็น 2 ตอน ได้แก่ 1) เป็นแบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม และ 2) เป็นแบบสอบถามให้นักศึกษาทำการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับความพึงพอใจที่มีต่อการพัฒนาทักษะการเรียนการสอนในระบบออนไลน์ของนักศึกษาจำนวน 3 ด้าน คือ 1) ด้านบทเรียน 2) ด้านการออกแบบบทเรียน และ 3) ด้านการใช้งาน ตอนที่ 3 เป็นคำถามปลายเปิด คือ ข้อเสนอแนะที่มีต่อการพัฒนาทักษะการเรียนการสอนในระบบออนไลน์ของนักศึกษาสาขาภาษาอังกฤษ โดยแบบสอบถามจะมีลักษณะแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating scale) ตามวิธีของลิเคิร์ท (Likert, 1932, pp. 1-55) (พวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2543) โดยกำหนดคะแนนไว้ 5 ระดับ

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือผู้วิจัยได้หาความเที่ยงตรงของเครื่องมือผู้วิจัย โดยจะนำแบบสัมภาษณ์ และแบบสอบถามที่ได้สร้างขึ้นไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง เที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ของคำถามในแต่ละข้อว่าตรงตามจุดมุ่งหมายของการวิจัยครั้งนี้หรือไม่ หลังจากนั้น ก็จะนำมาแก้ไขปรับปรุงเพื่อดำเนินการในขั้นต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูลการเก็บรวบรวมข้อมูลนั้น ผู้วิจัยได้แบ่งขั้นตอนการทดลองออกเป็น 2 ตอน ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้ 1) ผู้วิจัยทำการรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์และแบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยจะทำการเก็บข้อมูลในทอมการเรียนที่ 1 เพื่อนำมาใช้ในการวิเคราะห์ และ 2) ผู้วิจัยนำข้อมูล ซึ่งเป็นข้อมูลที่ได้จากการค้นคว้า รวบรวมงานวิจัย บทความ

วารสาร เอกสารการสัมมนา สถิติในรายงานต่างๆ ทั้งของภาครัฐและเอกชน เพื่อเป็นส่วนประกอบ ในเนื้อหาและนำไปใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้ เป็นข้อมูลที่มีทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ได้แก่ ข้อมูลเชิงปริมาณ เมื่อเก็บรวบรวมข้อมูลแล้ว นำมาตรวจความครบถ้วนสมบูรณ์และนำผลมาทำการประมวลผลข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ ข้อมูลจะถูกวิเคราะห์ด้วยวิธีทางสถิติ โดยมีวิธีการดังนี้ 1) นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์และแปลผลโดยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วยคอมพิวเตอร์ 2) นำข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามที่ได้มาหาค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Arithmetic Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และ 3) นำข้อมูลคะแนนที่ได้มาด้วยวิธีดังกล่าว นำมาเปรียบเทียบเพื่อแปลความหมายกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้ และข้อมูลเชิงคุณภาพ วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษานั้น ผู้ศึกษาได้ใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงพรรณนาในเนื้อหาสาระ (Content Analysis)

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลการวิเคราะห์แบบสอบถามเกี่ยวกับการพัฒนาระบบงานสารบรรณมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ให้มีความถูกต้อง สะดวก รวดเร็วและเป็นปัจจุบัน สถิติที่ใช้ ได้แก่ สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) เป็นสถิติที่นำมาใช้บรรยายคุณลักษณะของข้อมูลที่เกิดขึ้นมาจากรวบรวมมาจากรวบรวมตัวอย่างที่นำมาศึกษา ได้แก่ 1) ร้อยละ (Percentage) ใช้สูตร P ของบุญชม ศรีสะอาด (2556) สูตรและสถิติอนุมาน เป็นสถิติที่ใช้สรุปถึงความพึงพอใจที่มี

ต่อการพัฒนาทักษะการเรียนการสอนในระบบออนไลน์ของนักศึกษาสาขาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา 3 ด้านของนักศึกษา โดยใช้ข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างดังนี้ 1) การวิเคราะห์โดยวิธี One-Way ANOVA (Analysis of variance) ใช้ในการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างมากกว่า 2 กลุ่มที่ไม่เกี่ยวข้องกัน (Independent Sample) คือ เกรดเฉลี่ยของนักศึกษากับตัวแปรตาม คือ ความพึงพอใจที่มีต่อการพัฒนาทักษะการเรียนการสอนในระบบออนไลน์ของนักศึกษาสาขาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา 3 ด้าน และวิเคราะห์ความแปรปรวนโดยใช้สูตร One-Way ANOVA 2) การวิเคราะห์ Least Significant Difference (LSD) ใช้ในการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่กรณีที่เกิดการวิเคราะห์ของปัจจัยจากวิธี One-way ANOVA มีนัยสำคัญ

4. สรุปผลการวิจัย

1. ความพึงพอใจที่มีต่อการเรียนการสอนผ่านระบบออนไลน์ของนักศึกษาสาขาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนาพบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุมากที่สุดอยู่ในช่วง อายุ 21-23 ปี เป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 4 มีเกรดเฉลี่ยสะสมอยู่ที่ 3.02 และในส่วนของสถานที่ใช้อินเทอร์เน็ต มากที่สุดอยู่ที่บ้าน ความพึงพอใจที่มีต่อการพัฒนาทักษะการเรียนการสอนในระบบออนไลน์ ของนักศึกษาสาขา

ภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหา
มกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา โดยทำการ
วิเคราะห์แยกตามด้าน ดังนี้ (1) ด้านบทเรียน พบว่า
ผู้ตอบแบบสอบถามมีความพึงพอใจที่มีต่อการ
พัฒนาทักษะการเรียนการสอนในระบบออนไลน์ฯ
อยู่ในระดับปานกลาง (2) ด้านการออกแบบบท
เรียน พบว่ามีความพึงพอใจที่มีต่อการพัฒนาทักษะ
การเรียนการสอนในระบบออนไลน์ฯ อยู่ในระดับ
ปานกลาง (3) ด้านการใช้งานพบว่ามีความพึงพอใจ
ที่มีต่อการพัฒนาทักษะการเรียนการสอนในระบบ
ออนไลน์ฯ อยู่ในระดับมาก

2. รูปแบบการเรียนการสอนผ่านระบบ
ออนไลน์ที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล สามารถ
นำมาปรับให้เหมาะสมกับนักศึกษาฯ พบว่า มี 3
รูปแบบ คือ 1) รูปแบบการเรียนการสอนผ่านระบบ
ออนไลน์ โดยการพัฒนาสื่อการเรียนการสอนให้
เหมาะสม เช่น ในการเรียนการสอนในรูปแบบ
ออนไลน์ควรเพิ่มสื่อในการอธิบายเนื้อหา เช่น สื่อ
ในรูปแบบเพาเวอร์พอยท์ และสื่อในรูปแบบของ
พอร์ตแคสต์ 2) รูปแบบการพัฒนากลุ่มผู้เรียนและ
สมาชิก เช่น การปรึกษาเพื่อนร่วมชั้นเรียนผ่านทาง
กลุ่มเฟสบุ๊ค กลุ่มไลน์ชั้นเรียน เพื่อช่วยเหลือและ
เป็นที่ปรึกษาระหว่างเรียน 3) รูปแบบการเรียนการ
สอน โดยการจัดการกระบวนการเรียนการสอนของ
คณาจารย์ เช่น การจัดการเวลาในการเรียนการสอน
การเจาะประเด็นเพิ่มเนื้อหาเพิ่มรายละเอียดใน
รายวิชาเพื่อให้การเรียนการสอนนั้นมีประสิทธิภาพ
และมีประสิทธิผลมากขึ้น

3. สรุปข้อเสนอแนะการพัฒนาทักษะ
การเรียนการสอนผ่านระบบออนไลน์ฯ พบว่า

คณาจารย์ผู้สอนควรสรุปบทเรียนเป็นคลิปสั้นๆ ให้
เข้าใจง่าย ควรเน้นไปที่การพัฒนาในคาบเรียนให้
มากกว่านอกคาบเรียน การเรียนออนไลน์ทำให้การ
ปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนในห้องได้น้อย การได้เรียน
แบบเจอหน้ากันจะทำให้สนิทและปรึกษาเรื่องงาน
หรือเรื่องต่างๆ ได้ดียิ่งขึ้น แต่การเรียนออนไลน์นั้น
บางคนอาจจะไม่มีความสะดวกที่จะเรียน เพราะ
อาจจะอยู่ในพื้นที่ห่างไกลและลำบากต่อการใช้อิน
เตอร์เน็ต จึงอาจจะไม่สามารถเรียนได้อย่างเต็ม
ที่และเข้าถึงเนื้อหาได้ยากกว่า ดังนั้นทางคณาจารย์
ผู้สอนควรมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการเรียนการ
สอนให้มีความหลากหลายมากขึ้น และควรบันทึก
การสอนในแต่ละครั้งเป็นคลิปวิดีโอเพื่อสามารถมา
ศึกษาย้อนหลังได้ และควรมีการผสมผสานรูปแบบ
ของออนไลน์ร่วมกับการเรียนในห้อง 4) การ
วิเคราะห์เพื่อทดสอบสมมติฐาน สมมติฐานที่ 1
ความพึงพอใจที่มีต่อการพัฒนาทักษะการเรียนการ
สอนในระบบออนไลน์ของนักศึกษา สาขาภาษา
อังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหา
มกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา ของนักศึกษาเพศ
ชายมีความแตกต่างกับนักศึกษาเพศหญิง ผลการ
ทดสอบสมมติฐานพบว่า เพศที่แตกต่างกันนั้น
มีความพึงพอใจที่ไม่แตกต่างกัน ดังนั้น จึงไม่เป็น
ตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ สมมติฐานที่ 2 ความพึงพอใจ
ที่มีต่อการพัฒนาทักษะการเรียนการสอนในระบบ
ออนไลน์ของนักศึกษา สาขาภาษาอังกฤษ คณะ
มนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหา
มกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา ของนักศึกษามีความแตกต่างกับอายุ ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่าช่วงอายุที่
แตกต่างกันนั้นมีความพึงพอใจที่ไม่แตกต่างกัน

ดังนั้น จึงไม่เป็นตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ สมมติฐานที่ 3 ความพึงพอใจที่มีต่อการพัฒนาทักษะการเรียนการสอนในระบบออนไลน์ของนักศึกษาสาขาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา ของนักศึกษาแตกต่างกันในนักศึกษาแต่ละชั้นปี ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า ชั้นปีที่แตกต่างกัน นั้นมีความพึงพอใจที่ไม่แตกต่างกัน ดังนั้น จึงไม่เป็นตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ สมมติฐานที่ 4 ความพึงพอใจที่มีต่อการพัฒนาทักษะการเรียนการสอนในระบบออนไลน์ของนักศึกษาสาขาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา ของนักศึกษาแตกต่างกันในเกรดเฉลี่ยสะสม (GPA) ของนักศึกษา ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า เกรดเฉลี่ยที่ต่างกันมีผลต่อความพึงพอใจที่แตกต่างกัน ดังนั้นจึงเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยมีระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 และสมมติฐานที่ 5 ความพึงพอใจที่มีต่อการพัฒนาทักษะการเรียนการสอนในระบบออนไลน์ของนักศึกษาสาขาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา สถานที่ใช้อินเตอร์เน็ตของนักศึกษามีความแตกต่างกัน ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า สถานที่ที่ใช้ อินเทอร์เน็ตแตกต่างกันมีผลต่อความพึงพอใจที่แตกต่างกัน ดังนั้น จึงเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยมีระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

การวิจัยเชิงคุณภาพ สรุปรูปแบบการเรียนการสอนผ่านระบบออนไลน์ที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล สามารถนำมาปรับให้เหมาะสมกับนักศึกษา สาขาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา พบว่า มี 3 รูปแบบ คือ 1) รูปแบบการเรียนการสอนผ่านระบบออนไลน์ โดยการพัฒนาสื่อการเรียนการสอนให้เหมาะสม เช่น ในการเรียนการสอนในรูปแบบออนไลน์ควรเพิ่มสื่อในการอธิบายเนื้อหา เช่น สื่อการเรียนการสอนในรูปแบบเพาเวอร์พอยท์ และสื่อในรูปแบบของพอร์ตแคสต์ 2) รูปแบบการเรียนการสอนผ่านระบบออนไลน์ที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยการพัฒนากลุ่มผู้เรียนและสมาชิก เช่น การปรึกษาเพื่อนร่วมชั้นเรียนผ่านทางกลุ่มเฟสบุ๊ก กลุ่มไลน์ชั้นเรียน เพื่อช่วยเหลือและเป็นที่ปรึกษาระหว่างเรียนเป็นต้น และ 3) รูปแบบการเรียนการสอนผ่านระบบออนไลน์ที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยการจัดการกระบวนการเรียนการสอนของคณาจารย์ เช่น การจัดการเวลาในการเรียนการสอน การเจาะประเด็นเพิ่มเนื้อหาเพิ่มรายละเอียดในรายวิชาเพื่อให้การเรียนการสอนนั้นมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลมากขึ้น

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยสามารถอภิปรายได้ว่า

1. ความพึงพอใจที่มีต่อการเรียนการสอนผ่านระบบออนไลน์ของนักศึกษา สาขาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุมากที่สุดอยู่ในช่วง อายุ 21-23 ปี เป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 4 มีเกรดเฉลี่ยสะสมอยู่ที่ 3.02 และในส่วนของสถานที่ใช้อินเตอร์เน็ต มากที่สุดอยู่ที่บ้านความพึงพอใจที่มีต่อการพัฒนาทักษะการเรียนการสอนในระบบออนไลน์ ของนักศึกษาสาขา

ภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหา
มกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา โดยทำการ
วิเคราะห์แยกตามด้าน ดังนี้ (1) ด้านบทเรียน พบว่า
ผู้ตอบแบบสอบถามมีความพึงพอใจที่มีต่อการ
พัฒนาทักษะการเรียนรู้การสอนในระบบออนไลน์
อยู่ในระดับปานกลาง (2) ด้านการออกแบบบทเรียน
พบว่า มีความพึงพอใจที่มีต่อการพัฒนาทักษะ
การเรียนรู้การสอนในระบบออนไลน์ อยู่ในระดับ
ปานกลาง (3) ด้านการใช้งาน พบว่า มีความพึงพอใจ
ที่มีต่อการพัฒนาทักษะการเรียนรู้การสอนในระบบ
ออนไลน์ อยู่ในระดับมาก จากสมมติฐานที่ 1
ความพึงพอใจที่มีต่อการพัฒนาทักษะการเรียนรู้
การสอนในระบบออนไลน์ของนักศึกษา เพศชาย
มีความแตกต่างกับนักศึกษาเพศหญิง ผลการ
ทดสอบสมมติฐานพบว่า เพศที่แตกต่างกันนั้น
มีความพึงพอใจที่ไม่แตกต่างกัน ดังนั้น จึงไม่เป็น
ตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ สมมติฐานที่ 2 ความพึงพอใจ
ที่มีต่อการพัฒนาทักษะการเรียนรู้การสอนในระบบ
ออนไลน์ของนักศึกษา มีความแตกต่างกันกับอายุ
ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า ช่วงอายุที่แตกต่าง
กันนั้นมีความพึงพอใจที่ไม่แตกต่างกัน ดังนั้น จึงไม่เป็น
ตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ สมมติฐานที่ 3 ความพึงพอใจ
ที่มีต่อการพัฒนาทักษะการเรียนรู้การสอนในระบบ
ออนไลน์ของนักศึกษา สาขาภาษาอังกฤษ คณะ
มนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตล้านนา ของนักศึกษาแตกต่างกันใน
นักศึกษาแต่ละชั้นปี ผลการทดสอบสมมติฐาน
พบว่า ชั้นปีที่แตกต่างกันนั้นมีความพึงพอใจที่ไม่
แตกต่างกัน ดังนั้น จึงไม่เป็นตามสมมติฐานที่ตั้งไว้
ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ อโรชา ทองลาว

และคณะ (2563, หน้า 617-632) พบว่า 1) ความ
แตกต่างของเพศ อายุ ชั้นปี และคณะที่สังกัด ไม่มี
ผลต่อระดับความพึงพอใจ และปัจจัยที่ส่งผลต่อ
ความพึงพอใจ ได้แก่ ช่วงเวลาเรียน และรูปแบบ
ของการจัดการเรียนการสอน สมมติฐานที่ 4 ความ
พึงพอใจที่มีต่อการพัฒนาทักษะการเรียนรู้การสอน
ในระบบออนไลน์ของนักศึกษา สาขาภาษาอังกฤษ
คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราช
วิทยาลัย วิทยาเขตล้านนาของนักศึกษาแตกต่างกัน
ในเกรดเฉลี่ยสะสม (GPA) ของนักศึกษา ผลการ
ทดสอบสมมติฐานพบว่า เกรดเฉลี่ยที่ต่างกันมีผล
ต่อความพึงพอใจที่ต่างกัน ดังนั้น จึงเป็นไป
ตามสมมติฐานที่ตั้งไว้โดยมีระดับนัยสำคัญทางสถิติ
0.05

2. รูปแบบการเรียนการสอนผ่านระบบ
ออนไลน์ที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล สามารถ
นำมาปรับให้เหมาะสมกับนักศึกษา พบว่า
มี 3 รูปแบบ คือ 1) รูปแบบการเรียนการสอนผ่าน
ระบบออนไลน์ โดยการพัฒนาสื่อการเรียนการสอน
ให้เหมาะสม เช่น ในการเรียนการสอนในรูปแบบ
ออนไลน์ควรเพิ่มสื่อในการอธิบายเนื้อหา เช่น
สื่อในรูปแบบเพาเวอร์พอยท์ และสื่อในรูปแบบของ
พอร์ตแคสต์ 2) รูปแบบการพัฒนากลุ่มผู้เรียนและ
สมาชิก เช่น การปรึกษาเพื่อนร่วมชั้นเรียนผ่านทาง
กลุ่มเฟสบุ๊ก กลุ่มไลน์ชั้นเรียน เพื่อช่วยเหลือ
และเป็นที่ปรึกษาระหว่างเรียน 3) รูปแบบการเรียน
การสอน โดยการจัดการกระบวนการเรียนการสอน
ของคณาจารย์ เช่น การจัดการเวลาในการเรียน
การสอน การเจาะประเด็นเพิ่มเนื้อหาเพิ่ม
รายละเอียดในรายวิชาเพื่อให้การเรียนการสอนนั้น

มีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลมากขึ้น จากสมมติฐานที่ 5 ความพึงพอใจที่มีต่อการพัฒนาทักษะการเรียนการสอนในระบบออนไลน์ของนักศึกษา ต่อสถานที่ใช้อินเทอร์เน็ตของนักศึกษา มีความแตกต่างกัน ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า สถานที่ใช้อินเทอร์เน็ตแตกต่างกันมีผลต่อความพึงพอใจที่แตกต่างกัน ดังนั้น จึงเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้โดยมีระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของวัฒนาพร จตุรานนท์ (2562, หน้า 291-310) พบว่า ปัญหาและอุปสรรคของนิสิตที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ออนไลน์ผ่านระบบออนไลน์ ภาคการศึกษาฤดูร้อน ปีการศึกษา 2562 ตามมาตรการและการเฝ้าระวังการระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 ได้แก่ อินเทอร์เน็ตสภาพแวดล้อมในการเรียนและระยะเวลาในการส่งงานหรือส่งข้อสอบ และยังคงคล้ายกับงานวิจัยของเสถียร พูลผล และปฏิพล อรรถนพบริบูรณ์ (2563) ได้ทำการวิจัยเรื่องการสำรวจความคิดเห็นของนักศึกษาเภสัชศาสตร์ที่มีต่อการเรียนการสอนออนไลน์ช่วงโควิด 19 เพื่อออกแบบแนวทางการจัดการเรียนรู้รูปแบบใหม่ของคณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยสยาม พบว่า อุปกรณ์ที่ใช้ในการเรียนและการสอบออนไลน์ คือ คอมพิวเตอร์ แท็บเล็ต และโทรศัพท์เคลื่อนที่และนิสิตส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่ามหาวิทยาลัยฯ ควรมีการจัดห้องปฏิบัติการคอมพิวเตอร์สำหรับให้นิสิตเรียนออนไลน์

3. สรุปข้อเสนอแนะการพัฒนาทักษะการเรียนการสอนผ่านระบบออนไลน์ฯ พบว่า คณาจารย์ผู้สอนควรสรุปบทเรียนเป็นคลิปสั้นๆ

ให้เข้าใจง่าย ควรเน้นไปที่การพัฒนาในคาบเรียนให้มากกว่านอกคาบเรียน การเรียนออนไลน์ทำให้การปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนในห้องได้น้อยลง การได้เรียนแบบเจอหน้ากันจะทำให้สนิทและปรึกษาเรื่องงานหรือเรื่องต่างๆ ได้ดียิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของทวีโชค เอี่ยมจรรยา (2563, หน้า 26-41) จากผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการใช้ประโยชน์กับความพึงพอใจการเรียนแบบออนไลน์พบว่า สื่อเสริม สื่อเติม และสื่อหลัก มีความสัมพันธ์เชิงบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 กับความพึงพอใจการเรียนแบบออนไลน์อยู่ในระดับสูง โดยการจัดการเรียนสอนนั้นผู้สอนนอกจากจะบรรยายในห้องเรียนแล้วยังให้ผู้เรียนเข้าไปแต่การเรียนออนไลน์นั้นบางคนอาจจะไม่มีความสะดวกที่จะเรียน เพราะอาจจะอยู่ในพื้นที่ห่างไกลและลำบากต่อการใช้อินเทอร์เน็ตจึงอาจจะไม่สามารถเรียนได้อย่างเต็มที่และเข้าถึงเนื้อหาได้ยากกว่า ดังนั้นทางคณาจารย์ผู้สอนควรมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการเรียนการสอนให้มีความหลากหลายมากขึ้น และควรบันทึกการสอนในแต่ละครั้งเป็นคลิปวิดีโอเพื่อสามารถมาศึกษาย้อนหลังได้ และควรมีการผสมผสานรูปแบบของออนไลน์ร่วมกับการเรียนในห้อง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของบุษกร เชี่ยวจินตาทานต์ (2556) ที่พบว่าปัจจัยที่จะทำให้หลักสูตรการเรียนทางไกลออนไลน์ประสบความสำเร็จมี 4 ปัจจัยคือ 1) ปัจจัยด้านการจัดการของสถาบัน 2) ปัจจัยด้านการออกแบบการเรียนการสอน 3) ปัจจัยด้านบริการสนับสนุนและ 4) ปัจจัยด้านการประเมินหลักสูตรและด้านเนื้อหาของเกม

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 การศึกษาการพัฒนาทักษะการเรียนรู้การสอนในระบบออนไลน์ของนักศึกษา สาขาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา อาจมีการเรียนการสอนในรูปแบบออนไลน์ในระยะยาว ดังนั้น เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพรูปแบบการเรียนการสอนในอนาคต ทางคณาจารย์และคณะควรมีการเพิ่มเนื้อหาการเรียนการสอนในรูปแบบของคลิปวิดีโอ หรือในรูปแบบของพอร์ตแคช เพื่อให้ให้นักศึกษาสามารถศึกษาค้นคว้าบทเรียนย้อนหลังได้

1.2 การศึกษาการพัฒนาทักษะการเรียนรู้การสอนในระบบออนไลน์ของนักศึกษา สาขาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา สถานที่ใช้อินเตอร์เน็ตมีผลต่อความพึงพอใจของนักศึกษา ดังนั้นทางมหาวิทยาลัยและคณะ ควรมีรูปแบบการเรียนการสอนผ่านระบบออนไลน์ให้หลายช่องทาง เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนการสอนและเพื่อให้ นักศึกษาสามารถเข้าถึงรูปแบบการเรียนการสอนในระบบออนไลน์อย่างทั่วถึง

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในครั้งต่อไป

ควรเพิ่มข้อคำถามให้หลากหลาย เนื่องจากนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา มีความหลากหลาย เช่น ฆราวาส พระ และบรรพชิต

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากการวิจัยการพัฒนาทักษะการเรียนรู้การสอนในระบบออนไลน์ของนักศึกษา พบว่า รูปแบบการเรียนการสอนผ่านระบบออนไลน์ ที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล สามารถนำมาปรับให้เหมาะสมกับนักศึกษา มี 3 รูปแบบ คือ

- 1) รูปแบบการเรียนการสอนผ่านระบบออนไลน์ โดยการพัฒนาสื่อการเรียนการสอนให้เหมาะสม
- 2) รูปแบบการเรียนการสอนผ่านระบบออนไลน์ โดยการพัฒนากลุ่มผู้เรียนและสมาชิก และ
- 3) รูปแบบการเรียนการสอนผ่านระบบออนไลน์ โดยพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของคณาจารย์ และพัฒนาสื่อการเรียนการสอนให้ทันสมัยสามารถติดตามเรียนรู้ย้อนหลังได้ในรูปแบบคลิปวิดีโอ หรือพอร์ตแคชซึ่งสามารถสรุปเป็นองค์ความรู้ตามแผนภาพ ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์กรความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- ทวีโชค เอี่ยมจรรยา. (2563). ความสัมพันธ์ระหว่างกาเปิดรับความรู้ การใช้ประโยชน์กับความพึงพอใจ
การเรียนแบบออนไลน์ (Online Learning) ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยหัวเฉียว
เฉลิมพระเกียรติ. ศิลปศาสตร์ปริทัศน์, 15(1), 26-41.
- ถนนอมพร เลหาจรัสแสง. (2545). *Designing e-Learning: หลักการออกแบบและสร้างเว็บ เพื่อการเรียน
การสอน*. กรุงเทพฯ: อรุณ.

- บุญชม ศรีสะอาด. (2556). *วิธีการทางสถิติสำหรับการวิจัย เล่ม 1*. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- บุษกร เชี่ยวจินดาภานต์. (2556). *พหุกรณีศึกษาการบริหารเชิงกลยุทธ์ของศูนย์เทคโนโลยี และสื่อสาร การศึกษาตามปัจจัยแห่งความสำเร็จสำหรับการเรียนทางไกลออนไลน์ในระดับอุดมศึกษา*. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปัญญา เปรมปรีดี. (2544). เทคโนโลยีคืออะไร. *คอมพิวเตอร์วิว*, 11(209), 45-53.
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. (2543). *วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์*. (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ: สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วัฒนพร จตุรนนท์. (2562). การศึกษาพฤติกรรมการเรียนออนไลน์และความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการ เรียนรู้ภาษาจีนผ่านระบบออนไลน์ของนิสิตหลักสูตรการศึกษาด้านบัณฑิต สาขาภาษาจีน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ภาคการศึกษาฤดูร้อน ปีการศึกษา 2562 ตามมาตรการและการ เฝ้าระวังการระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019. *วารสารวิชาการภาษาและวัฒนธรรมจีน*, 7(2), 291-310.
- วิจารณ์ พานิช. (2555). *วิธีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ ในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์.
- วิทยากร เชียงกุล. (2542). *รายงานสภาวะการศึกษาไทย ปี 2541: วิฤติและโอกาสในการปฏิรูปการ ศึกษาและสังคมไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- เสถียร พูลผล และปฏิพล อรรถนพบริบูรณ์. (2563). *การสำรวจความคิดเห็นของนักศึกษาเภสัชศาสตร์ที่มี ต่อการเรียนออนไลน์ในช่วงโควิด - 19 เพื่อออกแบบแนวทางการจัดการเรียนรู้รูปแบบใหม่ ของ คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยสยาม*. (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: สมาคมเครือข่ายการพัฒนา วิชาชีพอาจารย์และองค์กรระดับอุดมศึกษาแห่งประเทศไทย และสำนักงานปลัดกระทรวงการ อุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม.
- อโรชา ทองลาว. (2563). การศึกษาความพึงพอใจของนิสิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขต กำแพงแสน ต่อการจัดการเรียนการสอนรูปแบบออนไลน์ ประจำปีภาคต้น ปีการศึกษา 2563. *วารสารศิลปศาสตร์และอุตสาหกรรมบริการ*, 4(2), 617-632.
- Likert, R. A. (1932). Technique for the Measurement of Attitudes. *Arch Psychological*, 25(140), 1-55.

